

МЕТОД ПРОЕКТІВ У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ

METHOD OF PROJECTS IN ENGLISH LANGUAGE LEARNING BY STUDENTS OF ECONOMIC SPECIALTIES IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS: PERSPECTIVES OF USE

Сучасний етап розвитку вищої освіти в Україні характеризується пошуком нових науково-педагогічних підходів до навчального процесу, що зумовлено інтеграцією до європейської спільноти та приєднанням національної системи вищої освіти до Болонського процесу. У такому контексті не особливою увагою заслуговує вивчення і впровадження нових форм і методів навчання у практику підготовки майбутніх фахівців. Аналізуючи тенденції розвитку сучасних технологій навчання, можемо зазначити, що вимогам професійно-орієнтованого навчання відповідає проектна технологія. Навчання іноземних мов, засноване на проектній діяльності, має низку потенційних переваг через можливості автентичного осмисленого використання мови. Проектна діяльність на заняттях з іноземної мови забезпечує набуття комунікативної компетенції та може стимулювати мотивацію студентів до вивчення іноземної мови, при цьому розвиваючи автономію в їх дослідницькій діяльності. Перевагами проектної діяльності є пошук шляхів вирішення проблеми, використання логічних міркувань студентів, відстеження динаміки індивідуальних академічних досягнень кожного студента, можливість самоконтролю власних навчальних досягнень, розвиток навичок самоосвіти та самоконтролю, групової діяльності, підвищення інформаційної культури; розвиток навичок пошуку, збору, подання інформації, підвищення мотивації, розвиток творчих здібностей, інтеграція різних предметів тощо. Вивчення іноземних мов студентами українських закладів вищої освіти є важливою складовою частиною їхнього професійного розвитку як конкурентоспроможних фахівців на ринку праці як в Україні, так і за її межами. У статті представлені можливості реалізації проектної діяльності в навчанні іноземних мов студентами економічних спеціальностей на прикладі Уманського національного університету садівництва (УНУС) в рамках курсу «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)», здійснено аналіз розвитку комунікативної компетентності та визначені перспективи використання методу проектів у процесі вивчення іноземних мов.

Ключові слова: студенти економічних спеціальностей, види мовленнєвої діяльності, комунікативна компетентність, проектна діяльність, етапи проектної діяльності, загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти, поточне оцінювання, підсумкове оцінювання.

The current stage of the development of higher education in Ukraine is characterized by the search for new scientific and pedagogical approaches to the educational process, which is due to the integration into the European community and the accession of the national system of higher education to the Bologna process. Analyzing the trends in the development of modern teaching technology, we can note that learning of the foreign languages, based on project activity, has a number of potential benefits through the potential of authentic meaningful use of language. Project activity in foreign language classes provides acquisition of communicative competence. Communicative competence is a component of the professional activity of specialists in the field of economics in modern society. The project activity in the classes of foreign languages provides the acquisition of communicative competence through a number of the above-mentioned competencies. The advantages of the project activity are: the search for solutions to the problem, the use of students' logic considerations, tracking the dynamics of individual academic achievements of each student, the possibility of self-control by students of their own academic achievements, development of skills for self-education and self-control; development of group activity skills, raising information culture, development of skills for the search, gathering, presentation of information, increase motivation; development of creative abilities, integration of various subjects, etc. The teaching of foreign languages based on the project activity has a number of potential advantages through the possibility of authentic meaningful use of language. Project activities in classes of foreign languages can stimulate students' motivation and develop autonomy in their research activities. Studying foreign languages by students of economic specialties of Ukrainian higher educational institutions is an important development in their professional development as competitive specialists in the labor market both in Ukraine and abroad. The article presents the possibilities of implementing the project activity in the study of foreign languages by students of economic specialties on the example of Uman National University of Horticulture (UNUH), the analysis of the development of the communicative competence of students of economic specialties and the prospects of using the project method in the study of foreign languages by students of economic specialties are determined.

Key words: students of economic specialties, kinds of speech activity, communicative competence, project activity, stages of project activity, Common European Framework of Reference for Languages, formative assessment, summative assessment.

УДК 37.091.313:[811.111:378.4]
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-13-1-41>

Чучмій І.І.,
викладач кафедри української та іноземних мов
Уманського національного університету садівництва

Каричковська С.П.,
канд. пед. наук, доцент кафедри української та іноземних мов
Уманського національного університету садівництва

Постановка проблеми в загальному вигляді. Навчання іноземних мов, яке базується на проектній діяльності, має низку потенційних переваг через можливості автентичного осмисленого використання мови. Проектна діяльність на заняттях із

вивчення іноземних мов може стимулювати мотивацію студентів і розвивати навички самостійної роботи в їхній дослідницькій діяльності. Вивчення іноземних мов студентами економічних спеціальностей українських ЗВО є важливим доробком в

їхньому професійному становленні як конкурентоспроможних фахівців на ринку праці як в Україні, так і за кордоном.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Метод проектів у навчанні студентів іноземних мов є предметом дослідження багатьох вітчизняних (О.П. Кальнік, Є.С. Полат, З.Я. Шацька та ін.) та зарубіжних дослідників (В. Кілпатрік, Д. Фрід-Бус, Е. Стікс, Ф. Хрбек та ін.), однак проблема використання методу проектів у навчанні студентів економічних спеціальностей у немовних закладах вищої освіти досі залишається маловивченою і потребує наукового обґрунтування.

Мета статті – опис можливостей реалізації проектної діяльності в навчанні іноземних мов студентів економічних спеціальностей на прикладі Уманського національного університету садівництва (УНУС), аналіз розвитку комунікативної компетентності та визначення перспектив використання методу проектів у процесі вивчення іноземних мов студентами економічних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу. Комунікативна компетентність може розглядатися як така, що складається з кількох компонентів: лінгвістичного, соціолінгвістичного і прагматичного. До лінгвістичного компонента належать лексичні, фонологічні, синтаксичні знання та навички мови як системи, незалежно від соціолінгвістичного значення її варіацій та прагматичних функцій її реалізації.

Соціолінгвістичний компонент належить до соціокультурних умов використання мови. Через свою «чутливість» до соціальних умов (правила ввічливості, норми, що регулюють відносини між поколіннями, статями, класами та соціальними групами, лінгвістичну кодифікацію деяких фундаментальних ритуалів у функціонуванні громад) соціолінгвістична складова частина суттєво впливає на всі мовні комунікації між представниками різних культур, навіть якщо учасники часто не знають про такий вплив.

Прагматична складова частина пов'язана із функціональним використанням мовних ресурсів та варіантів взаємодіючих обмінів, а також майстерності дискурсу, ідентифікації типів і форм тексту, іронії і пародії тощо. Для цього компонента навіть більше, ніж лінгвістичної складової частини, важко переоцінити вплив взаємодій на культурні різновиди середовищ, в яких вони зустрічаються [8, с. 13].

Комунікативна компетентність є складником професійної діяльності фахівців сфери економіки в сучасному суспільстві, яку важливо розвивати у студентів економічних спеціальностей для їхньої подальшої реалізації в роботі. Проектна діяльність на заняттях з іноземних мов, на нашу думку, забезпечує набуття комунікативної компетентності через низку вищезазначених компонентів комунікативної компетентності.

Метод проектів був запропонований американським педагогом В. Кілпатріком на початку ХХ ст., який вважав, що головною метою проекту є надання студентам можливості для самостійного отримання знань у процесі вирішення практичних завдань та проблем, що спонукають їх до пошуку необхідної інформації в різних наукових джерелах [2, с. 10].

У нашому дослідженні ми дотримуємося положень британських науковців Г. Беккет та Т. Слейтер, які пропонують власну схему проектної діяльності студентів у процесі вивчення іноземних мов. Основна мета проекту, на думку науковців, полягає в тому, щоб показати студентам, як відбувається розвиток мовлення та навичок у межах проектної роботи. Науковці вважають, що проектна діяльність складається з двох ключових компонентів – графіки планування та щоденника проекту. Викладач може створити графіку планування самостійно, сконструювати її зі студентами на початку проекту, або спрямувати студентів на розробку власної графіки проекту. Широкий спектр компонентів проектної діяльності студентів представлено в самому плануванні, запропонованому науковцями [2, с. 108–116].

Застосування методу проектної діяльності на заняттях із вивчення іноземних мов, беззаперечно, має значні переваги. О. Кальнік вважає, що застосування методу проектів для контролю навчальних досягнень є доцільним, педагогічно виправданим і науково обґрунтованим [1].

Д. Фрід-Бус розглядає проектну діяльність як ефективний спосіб самоконтролю студентів за допомогою техніки «Я вмю/можу» [10], яка дає змогу студенту оцінити себе відповідно до певного набору критеріїв. Для їх розробки викладачі можуть використовувати техніки і зразки шкал самооцінювання професійних мовленнєвих умінь, розроблені відповідно до стандартів Загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти [2, с. 260].

До переваг проектної діяльності зараховують: пошук способів вирішення проблеми, використання студентами логіки міркувань, відстеження динаміки індивідуальних навчальних досягнень кожного студента, можливість самоконтролю студентами власних навчальних досягнень, розвиток навичок самоосвіти і самоконтролю, розвиток навичок групової діяльності, підвищення інформаційної культури, розвиток навичок пошуку, збору, презентації інформації, підвищення мотивації, розвиток творчих здібностей, міжпредметні зв'язки тощо [2].

Проте в науковій літературі виділяють і недоліки такої діяльності. Зокрема, З. Шацька розглядає низку проблем, які виникають у процесі виконання проектної діяльності на заняттях:

1. використання проектних технологій у навчальному процесі потребує глибоких теоретичних

і практичних знань, системного та креативного мислення від викладача, що притаманне не кожному педагогу;

2. неадекватність вибору викладачем форми навчального проекту поставленим цілям і завданням може звести нанівець його навчальні результати та демотивувати студентів;

3. не чітке структурування предмету та визначення кола проблем для розробки навчального проекту;

4. студенти можуть не зрозуміти цілі і завдання навчального проекту і, як наслідок, не досягти мети проекту, яка визначена викладачем;

5. студенти можуть бути не готовими до виконання навчального проекту з різних причин (недостатність теоретичних знань, складність проекту, небажання працювати в команді та інше);

6. недостатньо розвинута матеріально-технічна база навчального закладу (обмеженість доступу до інтернету, обмежений бібліотечний фонд, відсутність засобів для презентації результатів проекту тощо) може ускладнити роботу студентів над проектом;

7. відсутність взаємодії з колегами для розробки міжпредметних проектів;

8. неможливість залучення відповідних комп'ютерних технологій;

9. складність розробки відповідних засобів та інструментів оцінювання [7, с. 378].

Проблема суб'єктивної оцінки творчої роботи є також одним із суттєвих недоліків проектної діяльності, що, однак, долається за допомогою розробки детальних критеріїв оцінювання, зокрема аналітичних й глобальних шкал оцінювання знань студентів, які допомагають оцінити окремі аспекти проектної діяльності студентів.

Відповідно до стандартів Загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти (CEFR) процедура оцінювання має бути практичною й здійсненою. Можливість здійснення проекту є проблемним елементом в тестуванні його продуктивності, оскільки коли експерти працюють під «тиском» часу, вони бачать лише обмежену вибірку продуктивності в межах певних категорій і критеріїв. Стандарти CEFR спрямовані на те, щоб забезпечити орієнтир оцінювання, проте не є практичним інструментом оцінки. Вони можуть бути всеохоплюючими, але всі користувачі мають бути вибірковими, адже вибірковість дає змогу використовувати прості схеми оцінювання [8, с. 178].

В Уманському національному університеті садівництва (УНУС) студенти економічних спеціальностей у процесі вивчення дисципліни «Англійська мова» оволодівають навичками читання, письма й говоріння в межах таких тем, як «Ринкова економіка», «Організація бізнесу», «Маркетинг», «Податки і політика оподаткування», «Бюджет і аудит» та ін. Навчальна діяльність спрямована на

розвиток іншомовної комунікативної компетентності у студентів, як майбутніх фахівців різних галузей економіки, і є важливою складовою частиною в їхньому професійному розвитку й становленні.

У проектній діяльності прийнято дотримуватися етапів виконання проекту. Зокрема, Е. Стікс та Ф. Хрбек виділяють такі стадії проектної діяльності:

– визначення завдань і контроль (викладач-тренер формулює тематику проекту, використовуючи життєві досвід та реальні приклади);

– студенти беруть на себе роль розробників проекту, діяльність може бути виконана у формі форуму, показу або конкурсу;

– студенти обговорюють та накопичують довідкову інформацію, необхідну для проекту;

– викладач-тренер і студенти обговорюють критерії оцінювання проектів;

– студенти збирають необхідні для проекту матеріали;

– студенти створюють свої проекти;

– студенти готуються представити свої проекти;

– студенти представляють свої проекти;

– студенти обмірковують процес та оцінюють проекти на основі встановлених раніше критеріїв [11].

Натомість Л. Розанов виділяє етапи проектної діяльності:

1. *організаційно-підготовчий* (вибір теми, визначення завдань проекту; пошук проблеми; укладання попереднього плану; визначення учасників, методів, прийомів дослідження; оволодіння термінологією);

2. *пошуково-дослідницький* (розробка програми дослідження; збір і вивчення необхідної інформації; безпосереднє дослідження на основі застосування методів спостереження, експерименту, аналізу й синтезу);

3. *звітно-оформлювальний* (вибір назви дослідницького проекту; виклад проекту);

4. *інформаційно-презентативний* (захист проекту; самооцінка і оцінювання проектів інших учасників) [6, с. 41].

Водночас В. Ніколіна виділяє такі етапи проекту:

1) ціннісно-орієнтований, який передбачає усвідомлення мотиву й мети діяльності, визначення задуму проекту;

2) конструктивний, який включає саме проектування;

3) оцінно-рефлексивний, що передбачає самооцінку власної діяльності;

4) презентативний, який передбачає захист проекту [3, с. 40].

Є. Полат більш чітко конкретизує етапи розробки проекту:

1) створення ситуацій, що дають змогу виявити одну чи кілька проблем з обговорюваної тематики;

2) висування гіпотез вирішення поставленої проблеми (за допомогою методики «мозковий штурм»), обговорення і обґрунтування кожної з гіпотез;

3) обговорення методів перевірки прийнятих гіпотез у малих групах (у кожній групі по одній гіпотезі), можливих джерел інформації для перевірки висунутої гіпотези, оформлення результатів;

4) робота в групах над пошуком результатів й аргументів, що підтверджують або спростовують гіпотезу;

5) захист проектів (гіпотез рішення проблеми) кожної з груп з опануванням із боку всіх присутніх;

6) виявлення нових проблем, які будуть реалізуватися в подальших проектах [4, с. 38].

У дослідженні проектної діяльності на заняттях нам імпонує вищезазначена класифікація Л. Розанова [6].

У навчанні студентів англійської мови в межах дисципліни «Англійська мова» для студентів економічних спеціальностей УНУС ми використали метод проектів на заняттях із певних тем. Проект, в якому взяли участь 18 студентів, тривав протягом трьох тижнів (6 практичних занять).

Зокрема, у вивченні теми «Market Economy» на організаційно-підготовчому етапі ми зосередилися на таких питаннях:

– *What do you think a market economy is?*

– *What other economic systems do you know/can you name?*

– *Can you name some countries with a market economy?*

– *Does Ukraine have a market economy?*

– *What are the characteristic features of a market economy?*

Методика «мозкового штурму» допомогла активізувати мовленнєві навички студентів та виявити проблеми ринкової економіки в Україні. Наступний вид діяльності, який був запропонований студентам, – огляд презентації «Fundamentals of Market Economy», вивчення й обговорення основ ринкової економіки, привів до виявлення її переваг та недоліків шляхом дискусії в малих групах. Зокрема, студентам було запропоновано заповнити таблицю «Advantages/disadvantages of Market Economy», розділившись на дві групи, та обґрунтувати аргументи «за» і «проти» у кожній групі.

На цьому етапі проектної діяльності також був застосований метакогнітивний підхід, який допоміг поставити перед студентами наведені нижче завдання до тексту статті з економічних проблем, попередньо підготовленого викладачем.

– Поділіться своїми думками (Що ви думаєте про проблеми, які автор описав у статті?).

– Проаналізуйте найбільш суттєву проблему, яку поставив автор тексту. Яку, на вашу думку, мету автор поставив перед собою?

– Підкресліть слова та фрази, які висвітлюють проблему/проблеми, поставлені автором.

– Назвіть стратегії для вирішення цих проблем.

– Визначте інші ситуації, в яких можна застосувати вищезгадані стратегії.

На цьому етапі проектної діяльності студенти закріпили знання економічних термінів, які вивчалися на попередніх заняттях; була обрана тематика проектів для двох груп студентів («Problems of Ukrainian market economy» та «Global crises in market sphere: Ukraine's experience»), визначені завдання проектів; визначені орієнтири пошуку рішень проблеми; укладено план розвитку кожного з проектів; визначено учасників двох груп студентів та обрані методи і прийоми дослідження в межах проектів.

Пошуково-дослідницький етап дав змогу студентам розробити власну програму дослідження, зібрати і опрацювати необхідну інформацію з тем «Problems of Ukrainian market economy» та «Global crises in market sphere: Ukraine's experience».

3. На *звітно-оформлювальному та інформаційно-презентативному* етапах студенти прозвітували про проведену роботу та представили результати дослідження у вигляді презентацій на розгляд інших учасників.

Під час проектної діяльності ми провели два види оцінювання – поточне і підсумкове. Поточне оцінювання дало змогу проконтролювати навчальну діяльність студентів під час виконання проекту та допомогою визначити й опрацювати недоліки в інструктажі до розробки проекту. Підсумкове оцінювання дало змогу виявити найбільш важливі результати проектної діяльності студентів на завершальних етапах.

Висновки. Метою цього дослідження було описати реалізацію проекту на заняттях з іноземної мови для студентів економічних спеціальностей ОС «Бакалавр» на прикладі УНУС у рамках курсу «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)». Результати показали, що проектна діяльність на заняттях з іноземної мови для студентів економічних спеціальностей може бути ефективним засобом інтерактивного використання мови та створити автономію для студентів в їхній дослідницькій діяльності над проектом. Перспективними є подальші потенційні вдосконалення проектної діяльності для різних напрямів підготовки фахівців економічних спеціальностей ОС «Бакалавр», зокрема для напрямів підготовки «Маркетинг», «Облік і оподаткування», «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кальнік О.П. Контроль навчальних досягнень з іноземної мови студентів ВНЗ за допомогою методу проектів: веб-сайт. URL: http://77.121.11.9/bitstream/PolNTU/334/1/Kalnik_OP_Kontrol_Za_Dop_Proektiv.pdf (дата звернення: 22.04.2019).

2. Килпатрик В.Х. Метод проектов. Применение целевой установки в педагогическом процессе / пер. сангл. Е.Н. Янжул. Львів: Брокгауз-Ефрон, 1925. 43 с.
3. Николина В.В. Метод проектов в географическом образовании. *География в школе*. 2002. № 6. С. 37–44.
4. Полат Е.С. Метод проектов на уроках иностранного языка. *Иностранные языки в школе*. 2000. № 2, 3. С. 37–45.
5. Прокоф'єв Г.Л., Комісаренко Н.О., Гейко М.О., Сухомейло Т.Г. Англійська мова. Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей вищих аграрних навчальних закладів. Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2012. 267 с.
6. Розанов Л.Л. Школьный геоэкологический проект: рекомендации по выполнению. *География в школе*. 2004. № 7. С. 39–42.
7. Шацька З.Я. Впровадження проектних технологій в діяльність ВНЗ: переваги та недоліки. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*: матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. «Ефективність організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку вищої освіти України», 2 жовтня 2015 р. 2015. Спец. вип.: Серія «Економічні науки». С. 374–383.
8. Common european framework of reference for languages: learning, teaching, assessment. Language Policy Unit, Strasbourg. 273 p.
9. Beckett G.H., Slater T. The project framework: a tool for language, content, and skills integration. *ELT Journal*. 59 (2): Oxford University Press. Pp. 108–116.
10. Fried-Booth D.L. Project Work. Resource book for teachers Oxford: Oxford University Press, 1996. 89 p.
11. Teachers as Classroom Coaches: How to Motivate Students Across the Content Areas by Andi Stix and Frank Hrbek. URL: <https://www.koreamanagement.org/book/905505190/download-teachers-as-classroom-coaches-by-andi-stix.pdf> (last accessed: 25.04.2019).